

היום נלמד בעזרת ה':

מכות דף כב

(בעמוד הקודם)

למדנו שאין חילוק מלאכות ביו"ט. אביי מקשה על כך.

איתיביה אביי ואין חילוק מלאכות ביום טוב? והתניא המבשל גיד וכו':

ברייתא זו סוברת 'יש בגידים נותן טעם' והם נחשבים כבשר, ולכן המבשל את גיד הנשה, עובר על בישול בשר וחלב. וכשאוכלו עובר גם על אכילת גיד הנשה האסור באכילה וגם על אכילת בשר וחלב.

הברייתא אומרת שהוא חייב גם על הדלקת האש ביו"ט, וגם על הבישול ביו"ט, כי הם שתי מלאכות נפרדות. והרי אם אין חילוק מלאכות ביו"ט הוא אמור להתחייב רק על הבישול ולא על ההבערה, כי הוא מתחייב רק פעם אחת!

תירוצו: אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של נבילה: תוציא את 'הבערה' מהברייתא, ותכניס במקומה את איסור 'נבילה'. דהיינו מדובר שהוא כישל גיד הנשה של נבילה ואכלו, והוא חייב גם על אכילת נבילה.

קושיא: והתני ר' חייא לוקה שנים על אכילתו ושלוש על בשולו: דהיינו על האכילה שתיים - אכילת בשר בחלב ואכילת גיד הנשה, ועל הבישול שלוש - בישול ביו"ט, בישול בשר וחלב, והבערה. עד כאן הברייתא של רבי חייא. ואם אנו מוציאים את 'הבערה' ומכניסים במקומה 'נבילה', היה צריך להיות כתוב להפך, 'לוקה שלוש על אכילתו ושנים על בשולו'. תירוצו: אלא אפיק הבערה ועייל עצי אשירה: אלא תוציא את הבערה ותכניס במקומה את עצי אשירה. דהיינו מדובר שהוא כישל על ידי הבערת עצי אשירה, ואסור לעשות כן כנלמד מהפסוק "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

רב אחא בריה דרבא מקשה: אם מדובר בעצי אשירה היה עליו ללקות גם משום "לא תביא תועבה אל ביתך". תירוצו: אלא הכא במאי עסקינן: מדובר שבישל בעצים

שהוקדשו לבית המקדש, והאיסור נלמד מהפסוק "ואשריהם תשרפון באש - לא תעשון כן לה' אלקיכם".

*

למדנו במשנה שיתכן מצב שאדם יחרוש תלם אחד ויתחייב על כך שמונה לאוין. הגמרא מקשה שישנה אפשרות שהוא יעבור על עוד לאוין.

מתקיף לה רב הושעיא וליחשוב נמי הזורע בנחל איתן: 'נחל איתן' הוא המקום שבו ערפו את 'העגלה ערופה' ואסור לזרוע שם.

מתקיף לה רב חנניא וליחשוב נמי המוחק את השם בהליכתו: שהיה שם ה' כתוב על הקרקע, והוא חרש את המקום ומחק את שם ה'.

מתקיף לה ר' אבהו וליחשוב נמי הקוצץ את בהרתו: שתוך כדי החרישה הוא חתך את הצרעת שלו על ידי המחרישה, ואסור לעשות כן. (ריטב"א).

מתקיף לה אביי וליחשוב נמי המזיח החושן מעל האפוד והמסיר כדי ארון: דהיינו שהכהן הגדול עמד סמוך לו, וכשהוא חרש הוא נצמד לכהן גדול והזיז את החושן מעל האפוד שלו, ואסור להסיר את החושן מהאפוד. (ערוך לנר). ועוד, שהוא לקח את שני הבדים שבצידי הארון (הנמצא בקודש הקודשים) וחרש איתם, ואסור להוציא את הבדים מהארון.

מתקיף לה רב אשי וליחשוב נמי החורש בעצי אשירה: הוא לקח עצי עבודה זרה של 'אשירה' וחרש איתם, ואסור להינות מעצי אשירה.

מתקיף לה רבינא וליחשוב נמי הקוצץ אילנות טובות: תוך כדי חרישתו הוא עקר עצי פרי.

א"ל רבי זעירא לרבי מני וליחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש ביום טוב: והוא עבר על השבועה שלו וחרש. שהוא חייב גם על מה שעבר על השבועה.

רבי מני מתרץ: התם לא קא חלה שבועה, מושבע ועומד מהר סיני הוא: הוא כבר כאילו 'מושבע' שלא לחלל יו"ט. והיינו שאין שבועה חלה על כך. **אמר ליה - כגון דאמר שבועה וכו':** הוא נשבע לא לחרוש גם ביום חול וגם ביו"ט. ומתוך שהשבועה חלה על יום חול כי אין איסור לחרוש ביום חול, היא גם חלה על יו"ט. וזה נקרא 'איסור כולל'. **רבי מני מתרץ: מידי דאיתיה בשאילה לא קתני:** המשנה לא מנתה

איסור שאפשר להישאל עליו ולבטל אותו. והיינו איסור של שבועה שאפשר להתיר אותו.

קושיא: ולא? והרי הקדש: הרי המשנה מנתה איסור של הקדש (שור וחמור מוקדשין), למרות שאפשר להישאל ולבטל את ההקדש. **תירוץ:** **בכור:** מדובר בבהמה קדושה בקדושת 'בכור' שאי אפשר לבטל אותה. **קושיא: והרי נזיר:** המשנה מנתה את איסור נזיר (שהחורש היה נזיר), והרי אפשר להישאל עליו ולבטל אותו. **תירוץ:** **בנזיר שמשון:** מדובר שהוא נעשה נזיר על ידי ציווי של מלאך מהשמים ואי אפשר להישאל עליו. **קושיא: נזיר שמשון בר איטמויי למתים הוא?** הרי לשמשון היה מותר להיטמא למתים.

תירוץ: **אלא האי תנא איסור כולל לית ליה:** התנא של משנתנו לא סובר את הדין של 'איסור כולל'. דהיינו הנשבע לא לחרוש בחול וביו"ט, השבועה לא חלה, ולא אומרים את המיגו הנ"ל.

*

אמר רבי הושעיא המרביע 'שור פסולי המוקדשים': זהו שור שהקדישו אותו לקרבן, ולאחר מכן נהיה בו מום והוא נפסל לקרבן, ופדו אותו על בהמה אחרת. לשור הזה יש מצד אחד דין של 'חולין' ומותר לשוחטו ולאכול, ומצד שני יש לו דין של 'הקדש' ואסור לגזוז את הצמר שלו ולא לעבוד איתו עבודה.

ולכן המרביע שור כזה אפילו בשור כמותו, עובר על שני לאוין. א. על עבודה בשור. ב. על איסור כלאיים, כי את השור הזה עשה הפסוק כמו שני גופים נפרדים דהיינו יש בו חלק של חולין וחלק של הקדש, והוא מרביע את החלק של חולין על החלק של קודשים ולהיפך.

רבי יצחק מוסיף שאסור אפילו 'להנהיג' את השור הזה (והיינו כשיש עליו משא תוס'), משום איסור כלאיים. כי זה נחשב שהוא מנהיג שני גופים שונים. (תוס' פירשו שהוא נחשב כלאיים בגלל שכתוב בפסוק "הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאייל" והיינו שהוא נחשב לשני המינים הללו ביחד).

משנה: כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת וכו': נאמר "והפילו השפֿט וְהִכָּהוּ לִפְנֵי כָּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמַסְפֵּר : אַרְבָּעִים יִכְּנוּ" ודורשים את הסמיכות של הפסוקים שצריך להכותו 'במספר ארבעים', והיינו מספר שמשלים את הארבעים כלומר

שאחריו יגיע ארבעים, והיינו מספר שלשים ותשע. (כי אם היה צריך להכותו ארבעים, היה צריך להיות כתוב "יכנו ארבעים במספר").

ר' יהודה אומר וכו' והיכן הוא לוקה את היתירה? בין כתפיו: את ה-39 מלקות מחלקים לשלושה חלקים, שליש מלקים אותו מקדימה על החזה ושני שליש מאחוריו. את המכה הנוספת של ה-40 מלקים אותו בין הכתפיים.

אין אומדין אותו אלא במכות ראויות להשתלש: לפני שמלקים את הנידון למלקות, אומדים אותו כמה מלקות הוא מסוגל לקבל. וכשקובעים לו את מספר המלקות, עושים זאת רק במספר שראוי להתחלק לשלוש.

אמזוהו לקבל ארבעים ולקה מקצת וכו': אם אמדו אותו שהוא מסוגל לקבל ארבעים מלקות (כלומר ארבעים פחות אחד), ונתנו לו חלק מהמלקות, ואז אמדו אותו שוב והתברר שהוא לא מסוגל לקבל את כל ה-39 אלא פחות, הוא כבר נפטר מהמלקות הנוספות. וכן אם אמדו אותו שהוא מסוגל לקבל פחות מלקות מ-39, ולאחר שנתנו לו אותן אמדו אותו שוב והתברר שהוא מסוגל לקבל יותר מלקות, הוא נפטר ולא מקבל יותר.

טעם הדבר בגלל שהוא כבר התבזה בבית דין וקיבל מלקות, נמצא שהוא עמד בדין וקיבל עונש. וכאשר עושים אומד חדש זהו דין חדש, אך אין דנים אדם פעמיים. (רמב"ן במלחמות). אבל אם הוא לא לקה עדיין, והתברר שהאומד הראשון היה בטעות, מלקים אותו כפי האומד השני. (רש"ש).

גמרא: מאי טעמא? אי כתיב ארבעים במספר וכו': כפי שביארנו במשנה.

אמר רבא כמה טפשאי שאר אינשי וכו': כמה טפשים רוב האנשים שהם קמים לכבוד ספר תורה ולא לכבוד אדם גדול בתורה. שהרי בספר תורה כתוב שמלקים אותו ארבעים, ובאו החכמים והורידו את המלקות ל-39. (והיינו שבלי החכמים לא הינו יכולים להבין את התורה, והחכמים משלימים את הספר תורה, ולכן יש לקום לפנייהם כמו שקמים לפני ספר תורה. הר"ן בקידושין).

למדנו במשנה - רבי יהודה אומר ארבעים שלימות וכו':

דכתיב מה המכות האלה וכו': "וְאָמַר אֵלָיו מֶה הַמִּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדָי וְאָמַר אֲשֶׁר הִכֵּיתִי בֵּית מִאֲהָבִי". הפסוק מדבר על לעתיד לבוא אז יתביישו נביאי השקר, וכשישאלו את הנביא שקר מדוע יש מכות בין כתפיו? הוא יענה שבית דין הלקו

אותו כדי להחזירו לדרך הישר (מהרש"א). מכאן שיש מכה נוספת בין הכתפיים. (הנביא יקבל כמה פעמים מלקות ולכן יהיו לו כמה מכות בין הכתפיים. ריטב"א).

ורבנן: הסוברים שאין מכה בין הכתפיים, יפרשו את דברי הנביא שקר, שאלו הם המכות שהוא קיבל בתור ילד מהוריו שאוהבים אותו כדי שיתחנך בדרך הישרה.

למדנו במשנה - אין אומדין אלא במכות הראויות וכו':

לקה אין לא לקה לא, ורמינהו וכו': מהמשנה משמע שדווקא אם הוא לקה חלק מהמלקות הוא נפטר מהשאר, אבל אם לא לקה כלל, מלקים אותו כפי האומד החדש.

וקשה מברייטא דלהלן האומרת שגם אם לא לקה כלום, נותנים לו רק כפי האומד הראשון! דהיינו אם בתחילה אמדו אותו לארבעים ואחר כך אמדו שאינו יכול לקבל ארבעים, הוא פטור, משום שאי אפשר לקיים בו את האומד הראשון. ואם אמדו אותו לשמונה עשרה ואחר כך אמדו אותו ליותר, הוא פטור מהתוספת ויקבל רק את האומד הראשון.

רב ששת מתרץ: המשנה מדברת במקרה שעשו את האומד השני באותו היום, שאז בהכרח מתברר שהאומד הראשון היה בטעות, ולכן עלינו לנהוג כמו האומד השני. אמנם אם הוא כבר לקה חלק מהמלקות, הוא כבר קיבל עונש (למרות שהאומד היה בטעות), וממילא האומד השני נחשב לדין חדש ולא דנים אדם פעמיים. אך כאמור, אם לא קיבל חלק מהמלקות מלקים אותו כפי **האומד השני**.

אבל הברייטא מדברת במקרה שלא הלקו אותו מיד אלא המתינו עד לאחר זמן, ואז ביצעו שוב פעם אומד חדש והשתנה מצבו לטובה או לרעה. במקרה כזה באמת האומד הראשון היה אמיתי, רק שבינתיים הנאשם נחלש או התחזק. ומכיון שהאומד הראשון היה אמיתי אנו הולכים אחרי **האומד הראשון**, כי לא דנים אדם פעמיים.

ולכן אם בתחילה דנו אותו לארבעים ואחר כך הוא נחלש ודנים אותו לפחות, הוא נפטר ממלקות לגמרי משום שאי אפשר לקיים בו את האומד הראשון, [אמרי בנימין. והריב"ן פירש שהוא נפטר משום שבעצם האומד הוא כבר התבזה בבית דין וקיבל את עונשו, והמנחת חינוך הקשה עליו שאינו מבין את דבריו]. וכן באמדוהו לשמונה עשרה ואחר כך אמדוהו ליותר, הוא נפטר מהתוספת של המלקות.

משנה: עבר עבירה שיש בה שני לאוין: כגון שחרש בשור וחמור יחדיו כלאיים בכרם, שחייב גם על כלאי בהמה וגם על כלאי זרעים. אם אמדו אותו אומד אחד על שני המלקות, כגון שאמדוהו שמסוגל לקבל 42 מלקות, הוא נפטר מהשאר. אבל אם אמדו אותו רק על לאו אחד, מחכים שהוא יתרפא מהמלקות הראשונות ולאחר מכן נותנים לו שוב מלקות על הלאו השני.

גמרא: קושיא: והתניא אין אומדין אומד אחד לשני לאוין. רב ששת מתרץ: המשנה מדברת במקרה שאמדו אותו על שני הלאוים ביחד 42 מלקות, שאז יש כאן תוספת של שלוש מלקות על הלאו השני, והוא נפטר בהם. אבל הברייתא מדברת במקרה שאמדו אותו רק 40 או 41 מלקות, שאז הם לא נחשבים כמלקות על הלאו השני משום שהם לא ראויים להתחלק לשלוש.

משנה: כיצד מלקין אותו וכו': היה עמוד עץ תקוע בקרקע בגובה אמה וחצי, והיו מעמידים את הנידון למלקות כפוף ונשען על העמוד, וקושרים את ידיו בצידו העמוד. והשמש (- חזן הכנסת) תופס את בגדיו מלמעלה ופותח אותם בחזקה כדי לגלות את ליבו של האיש, ועל ידי כך או שהבגדים נקרעו או שהם נפרמו ונפתחו התפירות שלהם. מאחורי הנידון ישנה אבן שעליה עומד השמש.

ורצועה בידו: השמש מחזיק רצועה של עגל כפולה לשתיים, ועוד רצועה כזו כפולה לשתיים, סה"כ כארבעה רצועות. ושתי רצועות של חמור תלויות באמצע הרצועה. וכשהוא מלקה, הרצועות של החמור עולות ויורדות ברצועה של העגל. הרצועה מחוברת למקל באורך טפח. ורוחב הרצועה עצמה הוא טפח. ואורך הרצועה כרוחב הגב, כך שראשה מגיע לתחילת הכרס. והיינו כי השמש היה מלקה אותו לרוחב הגב.

והקורא קורא: תורך כדי המלקות היו מקריאים את הפסוקים דלהלן. ואם עדיין לא סיימו את המלקות חוזרים וקוראים מהתחלה.

ואם מת תחת ידו: אם הנידון מת מחמת המלקות, השמש פטור משום שהוא שליח ב"ד. אבל אם הוא הוסיף הלקאה נוספת על מספר המלקות בשוגג, והנידון מת, השמש גולה לעיר מקלט.

נתקלקל: אם בתוך כדי המלקות הנידון התבזה בעשיית צרכיו, הוא נפטר מהמשך המלקות, (כי כתוב "ונקלה אחיך לעיניך" והוא התבזה). לדעת רבי יהודה האיש מתבזה רק בריעי והאשה אפילו במים.